

Imatges dels atemptats de París posteriors al de *Charlie Hebdo*.

Els “je ne suis pas Charlie”

El director de *The New York Times*, Dean Baquet, explicava en *Der Spiegel* per què no havia volgut publicar les caricatures de Mahoma l'endemà de l'atemptat a la redacció parisenca de *Charlie Hebdo*. Al primer moment va decidir publicar-les però s'hi va repensar: “Vaig pensar que, al cap i a la fi, publicar-les significava donar més protagonisme als dibuixos que a la tragèdia. Vaig estar repassant un munt de dibuixos. La marca humorística és la de l'insult gratuït, i no ho estic criticant, però no respon als estàndards que hem establert per al *NYT*. Vaig considerar que no era necessari mostrar-los perquè la gent entengués el que havia passat. Els podem descriure però no crec que haguem de mostrar-los”.

A l'entrevista [que podeu llegir íntegra a la web d'EL TEMPS], Baquet explica que va canviar d'opinió per no ofendre una part dels seus lectors: “Crec que hi ha maneres de defensar aquest dret [la llibertat d'expressió] i alhora mantenir-se fidel als teus estàndards. Per molt que m'agradi mostrar solidaritat, aquesta feina és la segona

El cas ‘Charlie Hebdo’ ha obert un debat sobre els límits, i el concepte mateix, de la llibertat d'expressió. El papa Francesc, Oriol Junqueras; el director de ‘The New York Times’, Dean Baquet, o el filòsof Ferran Sáez no haurien publicat mai les caricatures de Mahoma.

o la tercera més important que tinc. La més important és servir els lectors del *NYT*, i un gran sector dels nostres lectors s'haurien sentit ofesos si haguéssim mostrat imatges satíriques del profeta Mahoma. Aquest lector no és un membre de l'Estat Islàmic. Aquest lector és un tipus que viu a Brooklyn, que és musulmà, que té família, que és devot i que resulta que ho troba insultant. Estaríem cometent un greu error periodístic si oblidéssim aquests lectors. Vaig mirar els dibuixos que eren ofensius amb altres religions i vaig adonar-me que nosaltres no els publicaríem. Per tant, si no publico el de Jesús, per què he de publicar l'altre?”.

Baquet sosté la decisió de no publicar les caricatures de Mahoma amb arguments comercials i de responsabilitat professional. El doctor en antropologia i història de les religions de la Universitat Ramon Llull, Alain Blomart, aprofundeix en el vessant de la responsabilitat: “Sóc partidari de la llibertat d'expressió evidentment, però crec que no hi ha llibertat sense responsabilitat: una no va sense l'altra. Si ens preguntem fins on pot anar la llibertat, és perquè vivim en societat i és per això que la llibertat de cada individu acaba allà on comença la llibertat de l'altre. Per aquesta raó, penso que la clau del debat és la convivència

i l'empatia pels altres. Em sembla que cadascú ha de ser conscient de les repercussions del que diu i de la manera com ho diu, tenint en compte la sensibilitat de l'altre: és un principi bastant estès en la comunicació oral i encara hauria de ser més aplicat en la premsa escrita que té una difusió planetària en un món globalitzat. Acostumem a dir que les idees poden ser criticades però que les persones han de ser respectades: és ben cert, però també hem de ser conscients, tal com ho recordava el filòsof Ortega y Gasset, que per a algunes persones les creences són part íntima d'elles mateixes”.

El filòsof Ferran Sáez, a preguntes d'EL TEMPS, va una mica més enllà i opina que cada societat es posa uns límits sobre els temes dels quals pot fer broma: “Cada societat pot assumir una quantitat de verí limitada –com les dosis homeopàtiques. Uns límits estan en la mort d'un nen, com dèiem, o en el tractament de la violència de gènere. No fem acudits sobre això. Enfocar el tema de les caricatures com si es tractés d'una qüestió de llibertat religiosa és molt acomodaticí. La majoria de les coses sobre les quals la nostra societat no vol fer broma no tenen a veure amb la religió; tenen a veure amb altres límits que ens hem posat. No sé per què es dona per fet que això és una mena de lluita de la il·lustració europea contra

la intolerància de l'islam. No és exactament això”.

Sembla que la llibertat d'expressió hauria de ser encara més sagrada per a una revista satírica, que fa humor, no informació, per molta actualitat que tracti. Però Ferran Sáez opina que, en aquest cas, no és una qüestió de llibertat d'expressió: “Hi ha un problema semàntic de fons. No considero que fer una caricatura, tenint en compte que no et disposes a fer exactament un acudit, afecti aquest camp. No és el mateix la llibertat d'expressió que el fet de no voler assumir responsabilitats per una provocació. No crec que mostrar una imatge de Mahoma tingui gens de gràcia –ni ho crec jo ni ningú–; això és una provocació que saben que tindrà uns efectes. Si possessin una rentadora, per dir alguna cosa, saps perfectament que no provocarà res ni faràs gens de gràcia. En aquest cas, saben que la caricatura no fa gràcia però sí que és una provocació. Per tant això no té res a veure amb la llibertat d'expressió. La llibertat d'expressió té a veure amb ca-

Sáez: “La societat pot assumir una quantitat de verí limitada”

sos com el de Salman Rushdie, però és una cosa completament diferent: fa una novel·la i possiblement no és conscient del que pot arribar a provocar. La intenció és important i la intenció, en el cas de Rushdie, no era provocar. Però pot ser una novel·la polèmica o crítica amb l'islam. Jo aquí no posaria cap restricció a aquesta llibertat: ni un mil·límetre”.

Per a Sáez el debat obert després de l'atemptat de *Charlie Hebdo* inclou referències que no tenen res a veure amb el cas. “Ara parlen de Voltaire i no sé quantes coses més en relació amb *Charlie Hebdo!*”, s'exclama. “En temps dels il·lustrats –afirma Sáez– ningú no parlava d'això: primera, perquè no parlaven de llibertat d'expressió sinó llibertat de pensament. I suposo que, si en aquell moment, a algú se li acudia fer una caricatura bestial de Lluís XIV, sabia exactament a què s'estava atenent. Si li hagués passat alguna cosa, no hauria estat tan cínica que digués que no s'ho esperava”.

El filòsof argumenta que és bàsicament una qüestió de context: “Hi ha una sèrie de tòpics i llocs comuns que tothom dona per fets –per exemple, que la provocació no pot tenir límit– i hi ha gent que considera que hi ha determinats temes que una societat pot assumir en un determinant moment i d'altres que no. Per exemple, a la generació de les nostres àvies, qualsevol cosa relacionada amb la pèrdua de la virginitat els escandalitzava de mala manera. Ara, en canvi, pots parlar amb ta filla o amb qui vulguis de la virginitat. Tot això depèn del context. Resumint molt: no és que hi hagi temes tabú sempre; és que hi ha temes tabú ara i hi havia temes tabú abans que ara ja no són. Però el context, i la capacitat de contextualitzar a l'hora de fer o deixar de fer, és important”.

En el context actual, segons Sáez, les caricatures de Mahoma se sortien dels límits:

“A França, dit molt ràpidament, hi ha sis milions de musulmans. Ja no és tan el que dius sinó el context general en què es diu. Per exemple, una caricatura de la Santíssima Trinitat no provocarà que un escamot de catòlics matin ningú. Tot s'ha de contextualitzar.”

“Quan poses la cara al profeta, saps al joc que estàs jugant. En aquest cas es pot distingir contextualment. Per exem-

Papa Francesc

En el vol de Sri Lanka a Filipines, en resposta a un periodista francès (15-I-2015)

Crec que tots dos són drets humans fonamentals, tant la llibertat religiosa com la llibertat d'expressió. Però... vostè és francès? Anem a París, parlem clar. No es pot amagar la veritat: cadascú té el dret de practicar la seva pròpia religió sense ofendre, lliurement. I així fem i volem fer tots. Segon, **no es pot ofendre o fer la guerra, matar en nom de la pròpia religió**, és a dir en nom de Déu. A nosaltres el que està passant ara ens sorprèn. Però pensem en la nostra història: quantes guerres de religió vam tenir? Penseu en la nit de Sant Bartomeu. Com s'entén això? **També nosaltres vam ser pecadors** en això, però no es pot matar en nom de Déu, és una aberració. **Matar en nom de Déu és una aberració**. Això el més important de la llibertat de religió: s'ha de fer amb llibertat, sense ofendre, però sense imposar ni matar.

La llibertat d'expressió: cadascú té no sols la llibertat, sinó que té el dret i l'obligació de dir el que pensa per ajudar al bé comú. Si un diputat o un senador no diu allò que pensa que és el veritable camí, no col·labora al bé comú. I no només aquests, sinó tants d'altres. Tenim l'obligació de dir obertament, tenir aquesta llibertat, però sense ofendre. Perquè és veritat que no es pot reaccionar violentament. Però **si el doctor Gasbarri, gran amic, diu una mala paraula contra la meva mare, es pot esperar un cop de puny**. És normal! No es pot provocar, no es pot insultar la fe dels altres. No se li pot prendre el pèl a la fe. No es pot.

Benet XVI en un discurs, no recordo quin, havia parlat d'aquesta mentalitat postpositivista, de la metafísica postpositivista, que duia a creure que les religions o les expressions religioses són una mena de subcultures, que són tolerades, però que són poca cosa, no són part de la cultura il·lustrada. I aquesta és una herència de la Il·lustració, eh! Hi ha molta gent que malparla d'altres religions o de les religions, els pren el pèl, diguem-ne que fa juguesques amb les religions dels altres. I aquests **provoquen i els pot passar el que li podria passar al doctor Gasbarri** si diu res en contra de la meva mama, no? És a dir, **hi ha un límit!** Cada religió té dignitat, qualsevol religió que respecta la vida, la persona humana. I jo no li puc prendre el pèl. I això és un límit. He agafat aquest exemple de límit per dir que en això de la llibertat d'expressió hi ha límits, com el de la meva mama.

EFE

Oriol Junqueras

A RAC1, a l'entrevista de Jordi Basté (15-I-2015)

—Oriol Junqueras: És un tema delicat perquè hi ha hagut molts morts i és una situació terrible. Al mateix temps tots plegats hauríem de fer una reflexió sobre si la llibertat d'expressió ha de comportar la possibilitat de ferir els sentiments, la sensibilitat de la gent. Jo crec que **la llibertat d'expressió és sagrada** i que s'hauria de defensar. I, al mateix temps, que s'hauria d'intentar utilitzar sense ofendre ningú. Si hi ha un dubte entre la llibertat d'expressió i l'ofensa, defensem la llibertat d'expressió sense cap límit. **Ara, si es pot fer sense ofendre, millor**. Segurament cadascun de nosaltres té algun àmbit en el qual preferiria que la gent no l'ofengués. Per a uns serà l'àmbit de la religió i per a uns altres, algun aspecte social. Fariem bé tots plegats d'exercir aquesta llibertat d'expressió sense voluntat d'ofendre. Ara, la llibertat d'expressió és sagrada...

—Jordi Basté: Interpreto que no li va agradar aquella portada a vostè...

—Oriol Junqueras: Jo preferiria que no es fessin amb voluntat d'ofendre, però és evident que tenen tot el dret a fer la portada que considerin oportú. És aquest límit complex entre llibertat d'expressió i calumniar o difamar. **Hauríem d'intentar no convertir la llibertat d'expressió en una excusa per resultar ofensius als altres**. Però, és clar, la llibertat d'expressió és tan fonamental... **No tots els drets estan al mateix nivell**. Hi ha una jerarquia en aquests drets i al capdamunt d'aquesta jerarquia hi ha el dret a la vida i el dret a la integritat física. Quan això col·lideix amb altres drets s'imposa el dret a la vida –només faltaria!– i el dret a la integritat física –a no ser ferit, a no ser torturat. El de la llibertat d'expressió està al cim d'aquests drets, al *top five*. Al mateix temps seria bo no abusar-ne. Però s'ha de preservar, òbviament.

JORDI PLAY

ple queden pintures amb la fesomia de Mahoma del segle XIII. Si ara un historiador inclogués un dels quadres en un llibre d'història, em semblaria un cas totalment diferent. Al *Charlie Hebdo* es feien acudits però l'acudit era l'excusa. Era com dir: 'Som tan valents que fem caricatures de Mahoma'."

Pel que fa a la responsabilitat que argumenten Dean Baquet o Alain Blo-

mart, Sáez recorda un episodi oblidat de la història contemporània, una resolució del Tribunal de Nuremberg, que el 1945 i 1946 va jutjar els crims de guerra i contra la humanitat durant la Segona Guerra Mundial: "Una cosa que ningú recorda: al judici de Nuremberg van executar l'editor d'un diari antisemita que tenia un punt satíric important fins a l'extrem que cada dia sortia la ca-

ricatura d'un jueu a la portada. I el van executar perquè, segons el Tribunal, havia estat un dels agents a l'hora de generar el clima que havia fet ascendir el nazisme. Es deia Julius Streicher i el diari es deia *Der Stürmer*. Val la pena tenir molt en compte la comparació. Allò també era una caricatura".

Àlex Milian